

PAAVO RINTALA

Sotilaididen
dronet

SAGA
EGMONT

PAAVO RINTALA

Sotilaiden
äänne

Paavo Rintala

Sotilaiden äänet

SAGA Egmont

Sotilaiden äänet

Cover image: Shutterstock

Teos on julkaistu historiallisena dokumenttina, jonka kieli kuvastaa julkaisuaikansa näkemystä.

Copyright © 1966, 2020 Paavo Rintala and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726547122

1. e-book edition, 2020

Format: EPUB 2.0

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

SAGA Egmont www.saga-books.com - a part of Egmont,
www.egmont.com

1

Asemasodan käänöpiiri Valkeasaassa ja Rajajoella

Sotilaiden ensimmäiset äänet kertovat puna-armeijan suurhyökkäyksen alkamisesta Valkeasaassa ja Rajajoella. Suomalaisten asemat ovat Inkerinmaalla. Lounaassa näkyy Suomenlahti, sieltä häämöttävät Kronstadtin linnoituksen ääriviivat. Etelän puolella nousee horisonttiin Leningradin tehdasalueen savujuova, kiikarilla voi erottaa tehtaiden piiput taivaanrantaan vasten.

Äänet kertovat: on perjantai kesäkuun 9. päivä vuonna 1944. Päivän ensimmäiset tunnit kuluvat. Vartioid vaihtuvat etulinjan asemissa. Aurinko viipyy. Maisema on vielä varjoton. Kanjoneiden pohjalla on sumua. On yön ja päivän raja. Myöhäinen pienenevä kuu muuttaa väriään ja Rauhallisuuden meri erottuu tummana läiskänä sen kelmeneestä pinnasta.

Varjottomuuteen sisältyy hiljaisuus. Se viipyy maisemassa, pesäkkeissä, taisteluhuudoissa. Se on outo, sitä vierastaa. Vartiomiehet ja hereillä olevat tukikohtien päälliköt ihmettelevät. Puna-armeija on kaivanut joka yö rynnäkköhautoja suomalaisten asemia kohti. Junien äänet, moottoreiden surina, hyökkäysvaunujen telojen äänet, metallin kalskahdus metallia vasten, missä ne nyt ovat? Ei kuulu edes kaivamisen ääntä. Miksi? »Tuntui kuin vastapuolella kaikki olisi ollut valmista.» Tai: »Puhutaan, että kun maailmanloppu tuloo, sen erellä on hiljaisuus.»

Valkeasaaren loholla hyökkäys alkoi puna-armeijan lentotoiminnalla kello 5.55, ja kello 7.00 siihen liittyi

tykistö.

Keskitys jatkui koko päivän, hiljeni yöksi, ja kesäkuun 10. päivän aamulla kello 5.00 »sama helvetti alkoi uudelleen».

I

Laulu kranaatti- ja hiekkamyrskystä

1

Minulle ei oikeastaan herätystä tullut ensinkään sinä aamuna. Olin vartiossa neljästä kuuteen. Kun vartioon menin, oli rauhallista.

Ihmettelin vaan, miten tämä näin hiljaista mahtaa nyt ollakaan.

Meillä oli semmoinen sopimus että päivän valjetessa pst-tykin vartiomies saa lähteä. Jalkaväki ottaa vartioimisen meidänkin osalta. Minä tulin noin puolen kuuden aikaan vartiosta. Keittelin siinä korvikkeita.

Joukkueenjohtaja oli lomalle lähdössä. Juotiin korvikkeet. Minä aioin ruveta nukkumaan. Me toivotettiin joukkueenjohtajalle hyvää lomaa. Hän puolestaan meille hyvää jatkoa linjassa. Mennessään hän huusi korsun ovelta:

— Tulkaas pojat katsomaan kun on paljon lentokoneita!

Mentiin katsomaan. Niitä oli paljon.

— Varmaan sakemanni menee pommittamaan

Leningradia, joku siinä sanoi.

Ne lensivät matalalla ja tulivat päälle.

Kun kärkikoneet olivat meidän asemien päällä, puna-armeijan linjasta ammuttiin taivaalle valoraketti.

Pommiluukut aukesivat ja pommit irtaantuivat. Nähtiin, että ne putoavat meidän linjaan.

Ei ne olleetkaan sakemanneja.

2

Kello oli viisi.

Minä olin riu'ulla justiin.

Kuulin ääniä taivaalta. Siristelin silmiä, katselin. Minä vielä ajattelin: mitä sieltä tulee. Ne oli vielä niin kaukana. Kun ne tuli lähemmäs, sittenhän minä näin.

Niitä oli paljon.

3

Olin toisen pataljoonan räntimikkona.

Kaksi päivää ennen kävin linjassa etsimässä miehiltä kumiteräsaappaita, ne olisi pitänyt luovuttaa pois, mutta kaikkia ei löytynyt.

Silloin ainakin viimeistään aavistin, että jotakin on tulossa.

Sieltä kuului moottoreiden ääntä. Näin korkealla venäläisten tähystyspallon.

Silloin aamulla oli usvaa, ainakin siinä meillä, kun meidän töpinä oli suosaarekkeessa. Hiljaisuus katkesi. Tuli kova humina, sitten kranaatit räjähtivät. Sumuiseen maisemaan alkoi sekoittua savua. Lentokoneet lensivät linjan suunnassa. Minä en kärsinyt olla enää korsussa. Menin leppäpuskaan, makasin selälläni ja katselin taivaalle.

4

Olin pataljoonan lähettiupseeri.

Komentopaikka oli Rajajoen aseman kellarissa.

Koko ajan tiesimme, että jotakin erikoista naapurilla oli tekeillä ja päivä päivältä varmistuimme siitä.

Yhdeksännen päivän herätys on minulle ollut aivan erikoinen. Pataljoonamme adjutanttina toimi silloin luutnantti Karanko. Hän kävi ulkona ja huusi ovelta:

— Poika, nyt se on päällä, mitä on odotettu.
Hyppäsin alusvaatteisillani katsomaan.
Taivaalla oli koneita.
Alkoi valtava rumputuli. Ei sellaista ollut osannut kuvitellakaan.

5

Näytti, että tulee aivan tavallinen normaali päivä, mihin on totuttu. Se oli mitä kaunein kesäkuun päivän aamu. Minä olin Rajajoen lohkolla Notko-nimisen tukikohdan päällikkönä. Se oli sitten, se oli pikkuista vaille seitsemän, kun naapurilohkon puolelta rupesi kuulumaan valtavaa hurinaa niin kuin olis taivas auennut.

Ryntäsimme korsusta ulos katsomaan.

Sieltä tuli monen kymmenen lentokoneen pommilaivue, jota seurasi hävittäjäsaatto. Ne pommittivat meistä oikealla olevaa Sormenkärki-tukikohtaa, joka oli naapuripataljoonan alueella. Se oli lähellä Suomenlahtea. Kun ensimmäinen laivue oli pudottanut pomminsa, tuli toinen päälle ja samassa repesi tykistön tuli yhtäaikaisesti. Tulitus alkoi niin kuin olisi pannut sähkömoottorin käyntiin. Niin saumatonta oli tykistön ja lentokoneiden yhteistoiminta.

Minulla oli kaksi reipasta lähettiä. Olin aina huolissani tukikohdasta. Lähettieni kanssa juoksin taisteluhautaan. Kranaatti tuli lähetin ja minun väliin. Peityimme rapaan molemmat. Kömmittiin sieltä kuin tunnelista. Mitään elävää liikettä emme huomanneet etumaastossa. Vain armottoman tulen jäljet. Ja vaikka olis kuinka kovaa huutanut kaverille, mitään ei kuulunut.

Kun sama helvetti jatkui, minä komensin miehet korsuihin, jätin vain vartiomiehet valvomaan.

Ehkä tuli ajoittain vaimentui, muttei se loppunut.

Sinne taivaalle silmät meni, kun ei etumaastossa näkynyt mitään huolestuttavaa. Aina kun yksi laivue oli munansa muninut, heti oli toinen tilalla.

6

Kun pääsimme kahdeksannen päivän iltaan, venäläisten puolella hiljeni kaikki liike, niin kuin siellä olisi elämä loppunut. Me tiesimme, ettei se loppunut. Joka yö ne olivat valmistelleet. Olimme kuulleet junien, tankkien, autojen, joukkojen äänet. Olimme nähneet, miten ne tarkkuuttivat tykistöä meidänkin komentopaikan lähellä olevaan kolmen tuuman patteriin. Joka mies aina keittiömiestä myöten oli tietoinen, että sieltä on pian jotakin tulossa.

Ja nyt, kun päästiin yhdeksannen päivän vastaiseen iltaan ja se hiljaisuus tuli, yksi ja toinen meistä arveli, että nyt siellä on kaikki valmista, ne hiljentyvät ja keskittyvät ja kohta painavat nappia.

Niin tultiin aamuun ja kello kuuteen.

Ja kello kuusi toi tullessaan pommilaivueet.

Me seisoimme komentopaikan edessä ja näimme, kun ensimmäiset pommit irtosivat ja räjähtivät.

Komentajamme majuri Tammisto sanoi:

— Muistakaa pojat tämä, venäläisten suurhyökkäys alkoi kesäkuun yhdeksäs päivä kello viisi ja viisikymmentäviisi.

Katsoimme kelloa. Meitä oli siinä kolme upseeria.

Meidän kaikkien kellot näyttivät samaa aikaa.

Myöhemmin on virallisesti todettu, että hyökkäys alkoi kello kuusi, joten ilmeisesti me olimme sitten väärässä.

7

Minähän olin yleensä yön aikana liikkeellä tukikohdassani. Tarkastelin vartioita, koska tiesimme, että jotakin oli pian

odotettavissa. Sinäkin aamuyönä olin tukikohdassa. Vahvistettu vartio oli poistettu päivän valjetessa, oli tarkoitus mennä levolle. Minulla oli lähettinä eräs tamperelainen Aalto-niminen poika. Hän oli keittänyt korviketta. Hän sanoi:

— Juodaan nyt soropit tässä.

Ruvettiin juomaan.

Silloin jysähti.

Ensimmäinen tulilaaki oli semmoinen, että meidän korsussa tuli ovet ja klasit sisälle. Pojat vähän hermostui. Minä sanoin:

— Ei tässä nyt mitään. Se on tullut, mitä on odotettu.

Meillä oli aseet korsun eteisessä. Käskin pojat ottamaan aseensa ja katsomaan, oliko ne kunnossa. Olivat onneksi säilyneet. Taisteluvälineet päälle. Jäätiin odottamaan. Pataljoonasta soitettiin ja sanottiin, että naapuri hyökkää. Vastasin:

— Kyllä me kovasti tiedämme tämän.

Minä olin Summan lohkolla talvisodassa ja kyllä sekin parhaina päivinä oli olevinaan kovaa, muttei sitä oikein voi tähän verrata; tätä ei pysty sanoin kuvailemaan.

8

Kuuluin reservipataljoonan konekiväärikomppaniaan. Oltiin Öljymäellä. Öisin kävin linjassa ja tein aamulla tilannetiedotuksen. Näin ja kuulin joka yö, että ne valmistelee. Ilman muuta. Minä kerroin kaiken. Minua rauhoitettiin, ettei mitään huolestumisen aihetta. Että takana on miestä ja tykkiä vaikka minkä verran.

Kun se alkoi, minut lähetettiin ottamaan tilanteesta selvää. Se oli tämä Lukanderi, asealiupseeri, se ei ollut uskonut, mitä minä olin sille aikaisemmin puhunut. Nyt se sanoi:

— Älä kuule Jaska enää mene. Sinuna minä en menisi.
Kun minä menin, oli vaikea kulkea. Maa kiehui. Jalkojen
alla keinui. Taisteluhaudat oli monesta kohti sortuneet.

9

Olin rykmentinkomentaja.

Edellinen rykmentinkomentaja sanoi heti, kun me
tulimme Valkeasaareen:

— Nyt naapurin puolella tehdään semmoisia töitä, että
ne viittaavat ehdottomasti suurhyökkäykseen. Minä lupaan
teille kahden viikon rauhan, mutta sen jälkeen en takaa
mitään.

Ja rauha oli sitten vajaan kolme viikkoa.

Tämä aika käytettiin tarkasti. Selustaan perustettiin
korsukehikkotehdas, jossa korsujen kehikot tehtiin
valmiiksi, edessä kaivettiin korsuille paikkoja, uusia
puhelinyhteyksiä kaivettiin kahden metrin syvyyteen,
ampumahautoja verhottiin vitsasmatoilla ja tukipuilla, jotta
ne siinä pehmeässä hiekassa kestäisivät, ja tehtiin
tukilinjalle varustuksia niin paljon kuin vajaassa kolmessa
viikossa ennätettiin.

Kukaan ei voi edellyttää, että yksi rykmentti tekisi
vajaassa kolmessa viikossa sen, mitä aikaisemmin oli jätetty
kolmen vuoden aikana tekemättä.

Siellä oli osaksi vielä semmoisiakin aivan sodan alussa
tehtyjä korsuja, jotka oli tarkoitettu, sanoisin enempi
sadetta kuin suurtaistelua vastaan. Maaston laatu ja
olosuhteet olivat myös vaikeuttaneet tällä lohkolla
suoritettuja töitä, asemathan olivat keskieuropalaisessa
avomaastossa.

Nyt tietenkin kun onnettomuus tapahtuu, kukaan ei
tahdo ottaa syytä niskoilleen, ja mikäs on helpompaa kuin

sanoa: se rykmentti joka siellä oli, ei voinut pidättää vihollista, sen syyhän se on.

Me näimme, että vihollinen kaivoi rynnäkköhautoja meidän asemiamme kohti. Tulitimme tykistöllä. Kaivaminen jatkui. Ajattelimme: niille on annettu määräys saada haudat siihen ja siihen päivään mennessä valmiiksi. Näimme mustapukuisia miehiä. Tiesimme, että ne olivat panssarijoukkojen upseereita. Ne viittoilivat suuntia, tekivät laskelmia. Puihin samoin kuin meidän ohitsemme kulkevan Rouhiala—Leningrad sähkölinjan pylväisiin ilmestyi lavoja: tykistön tulenjohdtopaikkoja. Siellä oli myös ainainen moottorin surina: yötä päivää. Ja sitten tykistö. Ne käyttivät maalina usein Aleksandrovkan kirkkoa. Tuli ensin plus-laukaus, sitten miinus-laukaus ja näin ne jatkoivat kunnes kirkkoon tuli osuma, silloin tämän tykin ammunta lakkasi ja uusi tykki alkoi tarkkuuttaa tultaan.

Ei tässä suurta mielikuvitusta tarvittu:

Tykistö valmisteli hyökkäystä.

Minua huolestutti rykmenttini vasen raja. Tämän rajan toisella puolella oli Erillinen pataljoona 12, joka kuului toiseen divisioonaan. Väli raja oli sähkölinja Rouhiala—Leningrad. Se oli kuin leveä tie ja hyvä panssariura. Meidän väli rajaksemme hyvin huono. Olin huolestunut: jos tuota pitkin yhtäkkiä alkaa tulla panssarivaunuja, kuinka me järjestämme torjunnan naapurilohkon kanssa. Olimmekin kesäkuun 8. päivänä Erillispataljoona 12:n komentajan kanssa tutkimassa rajaa. Keskustelimme majuri Ursinin kanssa, sanoimme: saas nähdä, milloin se alkaa. Hän oli yhtä selvillä kuin mekin siitä, että jotakin suurta oli tulossa. Samana iltana myöhään hän soitti minulle:

— Minun vasen naapurini ilmoittaa, että pataljoonani selustaan on ajanut venäläisiä panssareita. Oletteko te siellä nähneet mitään?

Minä sanoin:

— Meillä surisee täällä kaikki yöt, mutta kun linjojemme edessä on hiekkakumpareita ja niiden välissä kanjoneita, emme näe niihin kohtiin naapurin puolelle.

Majuri Ursin lopetti keskustelumme sanomalla:

— Niin, saa nähdä nyt, huomennako se sitten alkaa.

Minä sanoin:

— No niin saa nähdä.

Meillä oli silloin hyvin pienet mahdollisuudet saada selvää kuvaa vihollisen voimista: jalkaväkirykmentillä ei ole lentokoneita eikä muita kaukotiedustelun aikaansaamiseksi tarvittavia välineitä. Me pyysimme rykmentin silloisen tykistökomentajan majuri Tirrosen kanssa ylemmiltä portailta lentotiedustelua, kirjoitimme vielä kirjeenkin ja pyysimme virallisesti, että meidän edustamme ilmavalokuvattaisiin, koska siellä tuntui olevan tykistöä ja kaikkea muuta hyvin runsaasti. Minä katsoisin, että koska korkeammassa portaissa ei uskottu hyökkäykseen, siinä oli syy selityksiin, että valokuvamateriaalia oli vähän. Tiedustelutulokset jäivät heikoiksi. Vasta pari päivää ennen hyökkäystä tiedustelu oli saatu suoritetuksi. Mikään korkea porras ei kiirehtinyt tuloksia nähtäväkseen. Niitä katselivat vain specialistit ja nikkaroivat spesiaalitiedoillaan: oliko tuossa patteri, ja tuossa, montako tykkiä tuossa. He kiinnittivät huomionsa ilmakuvien detaljeihin, ja pääasia, se että siellä oli tavaton määrä tykistöä, se huomio jäi odottamaan niitä päiviä, jolloin huomiosta ei enää ollut muuksi kuin huomioksi, tykistö ampui jo.

Pidän mahdollisena, että ainakin jotkut ajattelivat: Suomen kansaa ei saa hermostuttaa. He rauhoittivat mielialaa ja rauhoittivat ehkä ennen kaikkea itseään.

Muistan, kun sanoin adjutantilleni:

— Kyllä meidän täytyy pistää tästä päiväkäsky pojille. Nyt on Suomen kohtalo vaakalaudalla.

Adjutantti sanoi:

— Eiköhän sillä tavalla vaan säikytellä miehiä.

Minä harkitsin ja ajattelin: olkoon sitten, näkevähän miehet tilanteen omin silmin joka päivä ja yö. Päiväkäskey jäi antamatta, mutta sen sijaan annettiin taktillinen toimintakäskey — taitaa olla niin että JR ykkönen on ainoa joukko-osasto, joka on antanut selvän käskeyn toiminnasta suurhyökkäyksen alkaessa. Luulen, ettei mikään muu johtoporras ole sellaista antanut. Jos oltaisiin varauduttu suurhyökkäyksen tulemiseen, mielestäni on mitä luonnollisinta, että olisi ollut sanottavaa siitä: kuinka tämä hyökkäys aiotaan torjua, kuinka huolto järjestetään, ammustäydennys hoidetaan, yhteydet hoidetaan ja kaikki muut sellaiset, ja kun tällaisia käskeyjä ei muilla yksiköillä ilmeisesti ollut, minä tulen siihen tulokseen, ettei uskottu hyökkäyksen tulevankaan.

Ja sitten aamu yhdeksäs päivä kesäkuuta kello kuusi:

Minä olin mennyt edellisenä yönä aivan tavallisesti nukkumaan hirsitaloon Öljymäen takarinteeseen. Siinä oli ollut jo edellisen rykmentin aikana komentopaikka. Talon pihalla oli syviä ammusten kuoppia. Kun minä kolmisen viikkoa sitten tulin tuoreena komentajana lohkolle, sanoin edelliselle komentajalle:

— Kas vaan, teillähän on kuoppia. Tämä talo on suojaamaton.

— No joo, ei ne tähän ammu, sanoi vanha komentaja.

Ja siltä se todella myöskin yhdeksännen päivän aamulla näytti. Kranaatit suhisivat yli huoltomäen takalistoille. Kun tätä edelleen jatkui, minä nousin ylös, vedin housut ja puseron yöpuvun päälle ja menin ulos. Silloin näkyi jo lentokoneita etuvasemmalta. Ne olivat suuria pommikoneita, minä laskin: yhdeksän, yhdeksän, yhdeksän, yhdeksän, niitä tuli lukemattomia, ja hävittäjät kiertelivät saatossa niiden ympärillä ja kiittelivät auringon paisteessa. Ne kääntyivät rintaman suuntaan ja aivan selvästi minun

rykmenttini etulinjan kohdalla pommiluukut avautuivat ja pommit putosivat.

10

Siellä vaan montun pohjalla hiekan seassa piti koettaa pysyskellä hengissä.

Ja hiekka lensi. Sitä lensi, joo.

11

Minä jälkeen päin olen kuullut kuinka paljon siellä oli tykistöä porrastettuna, en muista sitä nyt, mutta jotakin erikoista siellä täytyi olla, muuten ei semmoista keskitystä voi saada aikaan. Ei siellä kuullut mitään. Vain yhtä jatkuvaa räjähdystä koko ajan. Oli aluksi kirkas aurinkoinen päivä. Se peittyi punertavaan pölypilveen koko maisema ja taivas. Puut kaatuili. Kantoja oli ilmassa yhtenä ryöppynä.

12

Olin pataljoonan lääkäri.

Meidän jiiäspeen korsun vieressä oli perunapelto. Olin juuri 6. päivänä tullut lomalta. Muistan kun me istutettiin perunoita.

Pojat sanoivat, että näitä perunoita me ei olla nostamassa.

Kävi vielä niin, että siemenperunat loppuivat siihen, mihin vakokin. Pojat sanoivat, että se merkitsi juuri sitä, ettei me oltaisi näitä perunoita nostamassa. Kyllähän siellä kovasti huhuttiin, että taistelu oli tulossa, ja kaikki olivat sitä mieltä, että varmasti tulee. Minä taas en voinut käsittää, miksi hyökkäys alkaisi. Olinkin ainoa koko porukassa.

Kun se alkoi, haavoittuneita rupesi tulemaan.

Minusta ainakin heti silloin ensimmäisenä päivänä kaikkein painostavinta oli se, että tuli semmoinen häviön tuntu. Meillä jiiäspeellä oli muuan ylikersantti, hän oli meillä lääkintäaliupseerina, mutta oli ollut aikaisemmin jossakin erikoisporukassa, oliko hän ajanut hyökkäysvaunua vai mitä, mutta hyvin kunnostautunut ja urhoollinen mies.

Mutta se oli jotenkin semmoinen häviön tuntu. Muistan kuinka tämä ylikersantti sai kohtauksen jo silloin ensimmäisenä päivänä. Hän sai kouristuksia ja meni osittain tajuttomaksi.

Se oli ihan henkistä laatua.

13

Siellä naapuri kolisteli ja kaivoi hautoja. Omat herratkin puhuivat, että jotakin oli tulossa.

Minulle ei kuulunut muonan kuljettaminen linjoihin, kun minä olin kenttäkeittiön ajaja. Keittiö oli pyöriltä pois. Muonanajajat oli erikseen.

Kävelin muutamaa päivää aikaisemmin takana, missä oli omaa tykistöä. Lohdutti mieltä, että siellä oli asetta, oli isoa ja pientä putkea. Niitä oli useammassa portaassa. Näytti, että jos nuo rupeaa soittamaan, ei ole helppoa naapurin tulla.

Mutta kun yhdeksäs päivä tuli, silloin minäkin huomasin, että oli siellä naapurillakin eväät mukana.

Se meni rauhattomaksi ja kuumaksi oltavaksi. Ei oma tykistö päässyt asioitaan toimittelemaan naapurin tulen ja lentokoneiden takia. Odoteltiin, milloin tästä lähtemän pitää.

Kun minulla oli keittiöstä pyörät pois, huolestutti se, että eiköhän olisi oikea aika panna pyörät alle. Mutta kun ei

tullut komentoportaasta minkäänlaista käskyä.

14

Maisemat alkoi muuttua. Tomupilvi oli semmoinen, ettei pitkälle nähnyt.

Kyllähän me siellä ampumahaudassa kyhnytettiin.

Sitä kesti kaiken päivää.

Illan suussahan se törmyytti meidät asemista pois.

Meiltä jäi kranaatti putkeen, kun joukkueenjohtaja sanoi:
— Nyt pojat lähetään! Naapuri on samassa haudassa.

Meiltä jäi tykki asemaan ja kranaatti putkeen, kun oli viallinen ettei lauennut eikä lähtenyt poiskaan. Se jäi siihen kerta kaikkiaan. Ei tullut minullekaan mukaan muuta kuin oma ase ja leipälaukku kaulaan. Niin kiire tuli, ettei korsulle ollut enää asiaa reppua hakemaan. Ei muuta kuin penkalle täytyi kapaista ja siitä yli vaan, jalalla jättäen.

Se tuli mukaan mitä sattui päällä olemaan, muu jäi korsuun. Kyllä naapuri niin paljon liikkeellä oli, että samoissa haudoissa se oli kuin mekin. Ei siinä mitään nyrkkipeliä syntynyt, mutta eihän tappelu sen lähempänä voi olla, kun parin metrin päässä on kaveri, kun penkalle kapaisee. Siinä tapeltiin sikäli kuin siinä nyt kerettiin hosua.

Tultiin komppanian komentopaikalle ja saatiin sieltä uusi pst-tykki. Mentiin takaisin asemiin, muttei päästy enää sinne, mistä lähdettiin. Täytyi jäädä tukilinjalle.

Seuraavana aamuna lähdettiin perääntymään sitten jo komppanian komentopaikan korkeudelta.

15

Oli semmoinen kuin Mottorin mutka.

Kun ne pääsivät ryssät siihen Mottorin mutkaan ja särkivät, hävittivät konekiväärit, meidän pataljoonasta piti antaa kaksi konekivääriä tilalle, ja kun niitä ei lähtenyt kukaan meiltä viemään, silloin komppanianpäällikkö laittoi minut viemään ne konekiväärit.

Ja kun minä kävin viemässä nämä konekiväärit, vielä sattui niin mukavasti, että kun olin palaamassa takaisin pataljoonaan ja olin juuri ne linjaan vienyt, minä jo matkalla kuulin, että ne oli nekin kiväärit taas menetetty. Piti lähteä uusia viemään. Seuraavan kerran sitten ... no se oli jo seuraavan päivän puolta, kymmenettä päivää.

16

Meitä oli kolme miestä samassa poterossa.

Yksi oli Salmelan Aate tuolta Myrkystä, yksi Paakkunaisen Taito, se oli Äyhtyältä ja sitten minä.

Salmela sanoi:

— Kokeillaanpas pikakivääriä, toimiiko se. Ne voi lähteä hyökkäämään.

Hän otti paperia käteensä ja ajatteli pitää sitä suojana, ettei pikakivääri tukehtuisi hiekkaan. Minä olin ampuja. Salmela piti paperia. Olin vetäisemässä liipaisinta, en kuullut yhtään, kun kranaatti putosi eteen. Se paiskasi minut poteron takaseinää vasten pikakiväärin kanssa. Salmela lenti päin Paakkunaista. Paakkunainen sanoi minulle:

— Salmela taisi pökertyä paiskauksesta.

Ei se ollut pyörtynyt. Sen pää oli mennyt tohjoksi.

Vaikka me Paakkunaisen kanssa kumpikin olimme päänmitan Salmelaa pitempiä, me säilyttiin.

Se veti alakuloiseksi. Kannettiin vainaja korsuun. Sinne hän jäikin. Ei saatu pois. Tapaus unohtui mielestä ja sai sattuman merkityksen.

Tiedettiin kuitenkin, millä asialla oltiin.

17

Pataljoonamme oli reservissä. Komppanianpäällikkö oli opintolomalla. Minä toimin hänen sijaisenaan.

Sormenkärki-tukikohdassa oli tapahtunut sisäänmurto. Meidät määrättiin aluksi tukilinjaan miehitykseen. Sitten komentaja muutti käskyä: saimmekin vastaiskutehtävän Sormenkärkeen.

Kello oli 18–19 välillä. Tilanne oli kiireellinen. Sormenkärki oli piikkilangalla ympäröity siiliasema. Menimme sen taakse valmiusasemiin ja näimme että puolustajilla oli olleet hirmuiset tappiot. Tukikohdan päällikön nimeä en muista.

Totesin, ettei tukikohtaa voinut lähestyä missään varsinaisessa taisteluryhmyksessä. Räjäytimme piikkilankaesteeseen vain yhden aukon ja siitä tungimme aseisiin. Onnistuimme saamaan sinne kaksi joukkuetta ennen kuin venäläiset avasivat tulen. Vastaiskumme aloittaminen taisi olla niille yllätys. Taistelu alkoi heti. Tukikohta oli kuin mikäkin sormenkärki, kapea hiekkakumpu. Se oli ammuttu lentohiekalle koko alue. Suomenlahdelta kävi voimakas tuuli.

Ensimmäinen toteamuksemme oli: mikään jalkaväkiase ei toimi.

Kävi vähän niin kuin kylmät väreet yli selkäpiin kun tämän huomasin.

Venäläiset totesivat saman asian. Kun he näkivät, kuinka avuttomiksi me vastaiskun tekijät olimme joutuneet, he päästivät rähänaurun. Meillä ei ollut varaa siitä säikähtää. Miehet repäisivät suikaleita paidoista, kuka repi puserostaankin ja aseita puhdistettiin vuoron perään. Konepistoolin, pikakiväärin, vieläpä kiväärinlukonkin

suojaksi käärittiin tällöinen vaate. Näin saatiin tulivoimaa. Tilanne näytti muuttuvan. Venäläiset lopettivat naurunsa. Vyörytimme taisteluhautaa jo kaksi kolmasosaa.

Mutta.

Meillä ei ollut suojaa.

Venäläiset saattoivat käyttää tukikohdan sirpalesuojia. Varsinkin yksi oli semmoisessa kulmassa, että me emme pystyneet tulittamaan sitä mistään suunnasta.

Heillä oli merkki omilleen: tuommoinen likainen vaate mikä siinä Kannaksen hämärässä ja hiekanpölyisessä kesäyössä vielä näkyi. He heiluttivat vaatetta kiväärinpiipun päässä. Ja aina joka kerta tällaisen heilautuksen jälkeen lähti Rajajoen puron luota nousemaan kolme ryhmää niille avuksi.

Ja se vaate heilahteli merkiksi kiväärinpiipun päässä pitkin yötä.

He saivat joukkoja ja alkoivat käyttää hyväkseen meidän tappioitamme. Meillehän tuli tappioita:

Ensin loppuivat joukkueenjohtajat, ja kun ne olivat loppuneet, loppuivat ryhmänjohtajat, ja kun ne olivat loppuneet, loppuivat pikakiväärinampujat.

Meidän pikakivääri oli sijoitettu niin että se saattoi tulittaa Rajajoen puroilta nousevia ryhmiä. Emme löytäneet sille muuta paikkaa kuin tämän yhden ja ainoan. Siinä se oli pidettävä. Ampuja, kaatui toisensa perään pikakivääriltä. Aina siihen löytyi uusi mies tilalle ilman käskyä.

Venäläiset alkoivat heitellä käsikranaatteja. Niitä tuli yhtä mittaa, mutta useimmat menivät yli kukkulan. Miehet rupesivat hupenemaan. Sain käsikranaatin selkääni, josta haavoituin. Ja näin edelleen: tappiot jatkuu, tappiot jatkuu.

Nyt tämän tilanteen edessä näki jo, mitä tässä on tulossa. Siksi lähetin miehen pataljoonankomentajan luo ja käskin hänen kuvata komentajalle, mitä täällä tapahtui. Lähetti tuli pian takaisin ja sanoi:

— Komentaja toivoo, että te pystyisitte olemaan tukikohdassa siksi kunnes luutnantti Hiipakka 7. komppaniasta tulee teidän tilallenne.

Minä siis jäin sinne odottamaan luutnantti Hiipakkaa. Olin silloin jo haavoittunut, mutta jäin.

Venäläisellä oli hallussaan tämän tukikohdan asuntokorsu. Siinä oli pieni akkunakin ja luonnollisesti se oli länteen päin, sehän oli ollut meikäläisten korsu. Nyt tämä akkuna oli venäläiselle hyvä. Hän oli sijoittanut korsuun kaksi konekivääriä. Siitä hän pystyi tulittamaan taukoamatta Sormenkärjen rinnettä nousevia miehiä.

— Se oli kuin sulkutuli. Se ei loppunut hetkeksikään. Nauhanvaihdossa ampui toinen konekivääri niin kauan kuin toinen oli saanut ladatuksi.

Muistan aina kuinka ensimmäisen joukkueen johtaja ylikersantti Harjunpää lähettinsä kanssa kaatui tähän rinteeseen. He olivat jatkuvan ja kovan tulen alla. Viimeinen näky, mikä minulla on ylikersantti Harjunpäästä ja hänen lähetistään on tämä: he olivat konekivääritulen niin murskaamia ja silpomia että he suorastaan valuivat rinnettä alas.

Yhtään vaikeasti haavoittuneista tai kaatuneista, puhumattakaan tuohon rinteeseen jääneistä, ei koskaan saatu pois.

Sitten luutnantti Hiipakka tuli Minua lähdettiin viemään joukkosidontapaikalle.

Hiipakka oli saanut käskyn taistellen vetäytyä Sormenkärjestä.

18

Meidän Pietarhovi-tukikohta oli suolla. Sinne ei voinut kaivaa. Kun lapionpiston kaivoi, tuli vesi. Pesäkkeet oli vähän paremmat. Suolle nekin oli jouduttu korottamaan.

Kun yhdeksännen päivän keskitys lakkasi, korsut oli repeilleet ja taisteluhaudat ummessa. Joukkueeni korjaili niitä koko yön. Meistä vasemmalla oli luutnantti Martti Lammin tukikohta. Siinä yösydännä istahdettiin tukikohtien rajalle työn lomassa ja poltettiin tupakat.

Arveltiin, että taisi tulla kova päivä huomenna.

19

Kun pommilaivueet olivat menneet, alkoi tykistötuli. Minulle oli aivan selvää, että se kohdistui minun rykmenttini lohkolle. Jälkeen päin olen ihmeekseni kuullut, että korkeat johtoportaavat eivät olleet selvillä, mihin lentolaivueitten ja tykistön tulen painopiste oli kohdistunut.

Minä olin todellakin yksin. Täytyy sanoa, että tuntui siltä kuin kukaan ei olisi ollut kiinnostunut meistä.

Minulla oli täysi työ pysyä yhteydessä pataljoonieni komentajiin. Tuntui siltä, että vastaavasti ylhäältä päin ei olisi kovin suurella innolla yritettykään saada minuun yhteyttä. Tämä yhdeksäs päivä oli vain sellainen tykistöhyökkäyspäivä. Parin tunnin ankaran keskityksen jälkeen venäläiset tekivät tunnustelevia hyökkäyksiä ja kun eivät päässeet asemiimme aloittivat uuden tykistökeskityksen. Kuudentoista—seitsemäntoista välillä oli jälleen uusi ja ankara keskitys, jonka jälkeisessä hyökkäyksessä menetettiin sellainen neliökilometrin eteentyöntyvä alue, joka vuonna 1941 oli aivan turhan takia valloitettu, niin sanottu Mottorin mutka. Sitä ei saatu enää takaisin.

Yöllä tuli vielä käsky: Mottorin mutka otettava takaisin, jokainen menetetty neliömetri otettava takaisin. Tuntui, että se oli käsky, vihreän veran ääressä annettu, jossa ei tiedetty lähimainkaan tilanteen todellisuudesta. Meille ei ollut mitään etua yhden neliökilometrin valtaamisesta.

Rintama lyheni, jos se olisi saanut jäädä. Mutta käsky oli käsky. Sitä piti yrittää, ja sitä yritettiin. Se johti uusiin hankaluuksiin: kun meidän lähivarastot olivat tyhjiä ja autot menivät hakemaan kauempaa ammuksia, ne käännytettiin takaisin, koska niillä ei ollut ohjesäännön edellyttämää liikennelupaa.

Kun meidän vastahyökkäyksemme kello kolmeen mennessä yöllä oli epäonnistunut ja rintama vakiintunut, ehti vasta luoda yleissilmäyksiä tilanteeseen. Muutoin oli entinen linja, mutta se Mottorin mutka oli menetetty.

Täytyi ajatella tulevaisuutta. Mitään reservejä ei ollut saapunut. Minä luulin sillä hetkellä, olin niin optimistinen, että kun takana oli reservejä, kai ne nyt olivat tulossa avuksi. Kun taas saatiin puhelimet kuntoon, soitin ylempään portaaseen:

— Minulla on nyt reserviä niin vähän, käytännössä ei yhtään mitään: vain vajaa komppania. Nyt pitäisi saada aamuun mennessä rintaman taakse Uuteen Alakylään pari pataljoonaa.

Korkeampi porras oli rauhallinen:

— Katsotaan nyt sitten aamulla, sieltä vastattiin.

Täytyi lähteä siitä, että tilanne oli aamulla jatkuva ja jos se oli nielevä silloinkin yhtä paljon kuin se nieli yhdeksäntenä päivänä, muutamassa tunnissa koko rykmentti olisi ollut ilman reservejä. Divisioonalla ei myöskään ollut reservejä, koska niin kutsuttu divisioonan reservi oli sama kuin rykmentin reservi. Kun nyt kuulin, mitä ylhäältä sanottiin, minä varta vasten sanoin toimituskomppanian päällikölle, joka oli juuri silloin päivystävänä upseerina valvomassa:

— Painakaa nyt mieleenne tämä tapaus: minä pyysin reserviä, mutta vastaus oli toistaiseksi kielteinen!

Yöllä kuljetettiin haavoittuneet etulinjasta pois.

Kymmenes päivä alkoi sitten täysmeteli. Se on nyt sitten venäläisten käsityksen mukaan vasta se itse hyökkäys, vaikka jo yhdeksäs oli ollut meille täysi taistelupäivä ja syönyt reservimme.

20

Minä olin joukkueenjohtajan taistelulähetti. Illalla miehitettiin etulinjan asemat. Yöllä menin joukkueenjohtajan käskystä viemään sanaa majuri Heikkiselle, että asemat oli miehitetty. Oli paha kulkea. Siinä ei tiennyt, mikä monttu oli entistä taisteluhautaa, mikä sen päivän keskityksen tekemää. Majuri Heikkinen otti ilmoituksen vastaan.

— Tehän olette taisteluihin tottuneita miehiä. Minä luotan teihin, hän sanoi minulle. Siellä oli paikalla myös pataljoonan pappi ja lääkäri. He toivottivat meille menestystä.

21

Minun jääkärijoukkueeni oli Bunkkeri-tukikohdassa vahvistuksena ensimmäisen pataljoonan ensimmäisellä komppanialla.

Kesäkuun yhdeksännestä päivästä muistan aina tämän: siinä Bunkkerin asemien takana oli laaja alue, se kasvoi tuomimetsää, pääpuustona aivan oli tuomi. Ne olivat sen päivän aamuna täydessä kukassa ja tuoksuivat hyvältä.

Sen päivän iltana koko metsä oli muuttunut tuhkaksi.

22

Kyllä se ehtoo rupesi tulemaan ... oliskohan ollut ... minä pitäisin että kello oli yhdeksän.

Tuli loppui.

Puhutaan että maailmanloppu tulee ja on hiljaista. Silloin oli juuri tuommoinen hiljaisuus. Ei napsahdusta. Se oli jollakin tavoin kaamea, se hiljaisuus. Ainut ääni, mikä sen välillä rikkoi, oli haavoittuneiden valitus.

Tukikohdan vahvuus oli kaikkiaan kuutisenkymmentä miestä. Omat mieheni minun on helppo muistaa kun olimme kaikki, saa sanoa, melkein saman kylän miehiä, lapsuus- ja nuoruustovereita sieltä kotitanhuvilta. Ne tunsivat jo sotaan lähtiessä lapsesta saakka. Siksi minä muistan tappiotkin hyvin siltä päivältä: kaatuneina seitsemän poikaa ja haavoittuneena kahdeksan tai yhdeksän. Haavoittuneet joutuivat odottamaan korsuissa iltaa, ei niitä heti saatu pois, mutta meillä oli siellä tukikohdassa lääkintäryhmä ja lääkintäaliupseeri. Sitten kun minun äsken puhumani hiljaisuus tuli, ja niin kuin se Kannaksen kesäyö on hämärä, silloin minä pyynnöillä sain kolme hevosta, ne toivat meille ammuksia ja mennessään veivät haavoittuneet ja kaatuneet.

Sinä yönä oli niin paljon ajateltavaa, että en muista, mahtoiko sellainen asia kuin isänmaan kohtalo tulla mieleen. Tukikohdassa oli seitsemän korsua ja kolme katettua kk-asemaa. Illalla niistä oli yksi ehyt. Me jalkaväki olimme monet kerrat kadehtineet raskaan patteriston tulenjohtueen korsua sen hyvien turvalaitteiden ja hyvän katon takia. Se tuhoutui täysosumasta heti aamupäivällä joko lentopommista tai Kronstadtin tai Todtlebenin ampumasta raskaasta kranaatista.

Se meni läjään.

Siinä meni koko tykistön tulenjohtue: seitsemän tai kahdeksan poikaa.

Komentaja kutsui yöllä meidät tukikohtien päälliköt puhutteluun. Siinä ihmeteltiin, kuinka tapellaan, jos se

huomenna alkaa taas. Asemat olivat niin sortuneet.
Komentaja oli rohkaiseva.

— Jospa se loppuisikin tähän koko kahakka, hän arveli.

Siellä kerrottiin, että joku venäläinen lentäjä, majurimies piti olla, oli pudonnut alas palavasta koneesta, se oli kertonut, että sama helvetti alkaa huomennaamulla tasan kello viisi.

Se ei ollut mukavaa kuultavaa.

Sen yön me kaivoimme asemia. Kolme kaatunutta löytyi vielä hiekan sisästä. Ja ne saatiin pois. Siinä oli naama synkkänä sinä yönä. Peruslukemilla. Ei siinä vitsi kiertänyt eikä korsuhumori elänyt.

Sitä kello viittä vain odoteltiin.

II

Raportti hetkestä, jolloin painovoima lakkasi vaikuttamasta

»Sanalla sanoen, se on kauttaaltaan kamal katsomassa ei yhtään järjestystä ole.»

JOHN BUNYAN : KRISTITYN VAELLUS

1

Joukkosidontapaikalla minä sain ensiavun. Korsu oli täynnä haavoittaneita. Heitä oli pihalla ja pihan ympäristössä. Pystyin vielä siinä vaiheessa liikkumaan. Kuljin katsomassa. Odotelimme kuljetusta taakse. Näin ketkä olivat kuolleet odotukseen ja näin ketkä tulisivat kuolemaan matkalla.

Pataljoonan lääkäri teki työtä paita märkänä. En muista hänen nimeään, koska hän oli sen Sormenkärki-tukikohdan pataljoonan lääkäri. Hänellä oli mies, joka yritti puhelimella yhteyttä taakse. Piti saada sairaautoja. Yhteydet oli poikki ja lääkärin tilanne vakava.

Aamupuolella makasin korsun ulkopuolella mäen rinteessä toisten haavoittuneiden kanssa.

Ja tapahtui vähän ennen sen suuren keskitetyn tulen avausta: korsulle tuli ratsulähetti tuomaan jotakin viestiä lääkärille. Hän satoi hevosen korsun eteen pieneen näreeseen. Hän meni korsuun. Silloin puhkesi tuli. Muistan aina: aurinko nousi metsän latvusten takaa punaisena kiekkona muutaman metrin metsän yläpuolella. Auringosta päin tulivat venäläiset lentomuodostelmat. Se oli kaunis

näky. Ne tulivat porrastettuina ensimmäisestä muodostelmasta aina taakse- ja ylöspäin. Muistan koneiden määrän.

Aurinko peittyi.

Ne lensivät linjaa pitkin Suomenlahtea kohti, ja kun kärkikoneet saavuttivat rannan, pommiluukut aukesivat ja tykistö aloitti. Sitä tuli sieltä ja tuli täältä. Todtlebenin linnake ampui meistä takaviistoon.

Minä makasin rinteessä ja joku toinen haavoittunut vierelläni. Emme me mihinkään siitä paremman päälle voineet lähteä. Seurasimme hevosta: se kirmasi näreen ympärillä ja ajatteli, että nyt hän lähtee epätoivoisesti laukkaamaan, ja se yritti yhteen suuntaan: siellä pölysi ja räiskyi, sitten toiseen suuntaan: sielläkin oli kranaatin räjähdys vastassa, ja niin hevonen alkoi pyöriä näreen ympärillä, kunnes sirpale katkaisi kiinnityspuun.

Hevonen ei ollut enää kiinni, mutta mihinkään hän ei lähtenyt, koska joka puolella tollusi ja pölysi.

Muistan aina tämän hevosen, sen epätoivon: johonkin pakoon tai suojaan tai turvaan; mutta hevosella sama näkemys kuin ihmisellä: ei parane lähteä, olla vain paikallaan. Se pyöri ja teijasi, löi maahan ja nousi ylös. Tulen voima ja alue oli niin laaja ja suuri, ettei apua löytynyt.

Se tunsu samoin kuin ihminen.

Se on vieläkin mielessä näin elävänä, tuo kaunis kesäinen aamu, joka hetkessä alkoi hämärtyä. Ei koskaan minkäänlaisten tehtaanpiippujen savu tai noki voi saada aurinkoa niin hämäräksi kuin tuon hetken ruudinsavu ja pöly.

Se oli taas kello viisi. Tai sanotaan niin, että minä olin taas riu'ulla ja kello oli viisi. Meidän alikessu oli lähdössä keittämään korviketta sinne kanjonin pohjalle. Minä sanoin:

— Älä mene, anna minä keitän, minä menen tästä kuitenkin ulos.

Kun minä siristelin silmiäni taivaalle, ne olivat jo siinä. Samassa alkoi tykistö. Meidän alikessu kaatui siinä.

3

Se oli ensimmäisen pataljoonan korsu. Oltiin siellä. Majuri Andersson koetti ottaa radiolla yhteyksiä. Mitään ei saatu. Yhteydet oli poikki. Silloin se alkoi.

Housut ei tahtoneet kestää jalassa, jos suoraan sanotaan. Niin kovasti tutisutti. Katsoin toisia. Kaverit ympäri korsun seiniä ja kaikilla tämä sama ilmiö: housut. Minua väkisin rupesi naurattamaan.

Silloin joku huusi korsun ovella:

— Ryssä on katolla!

4

Istuimme joukkueenjohtajan kanssa patruunapesäkkeessä. Se oli tehty laudoista ja upotettu taisteluhaudan seinämään. Alkoi valtava rumputuli, joka sitten meikäläisenkin korvissa soi vielä monta päivää.

5

Se repäisi äänivallin kerralla rikki ja heitti kaiken metelin täynnä sirpaleita, hiekkapölyä, kantoja ja kuraa meidän päällemme. Se jäi meidän korviimme ja aivoihimme. Muistamme sen elämämme loppuun saakka.

Olin upseerikokelas.